

Θέρισο 1905

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ*

» η ολοκλήρωση ενός επαναστάτη πολιτικού

Η επίδραση του Ελευθερίου Βενιζέλου στη διαμόρφωση της σύγχρονης Ελλάδας ή γιατί τιμούμε τον Βενιζέλο σήμερα

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε η προσωπικότητα του 20ού αιώνα με την καταλυτικότερη επίδραση στην Ελλάδα. Καθόρισε την πορεία της χώρας με την τόλμη του, τον ρεαλισμό του, τις αποφάσεις του. Χάραξε με ανεξίτηλο τρόπο το όνομά του στο πάνθεον της ελληνικής ιστορίας, δίπλα στις άλλες ιερές μορφές των ανθρώπων που από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα διαμόρφωσαν το σημαντικό μίσθμα πίσω από το σημαίνουν Ελλάδα.

Ταυτόχρονα, μέσα από τις προσωπικές του αρετές αλλά και το συγκεκριμένο του έργο, αναγνωρίστηκε ως ένας από τους πολιτικούς που σημάδεψαν την ευρωπαϊκή αλλά και την παγκόσμια διπλωματική σκηνή, εξασφαλίζοντας, για τη χώρα της οποίας ηγήτο, εκτόπιση δυσανάλογο σε σύγκριση με τα μεγέθη και τις δυνατότητες που η Ελλάδα διέθετε την περίοδο εκείνη. Αυτό εξάλλου υπήρξε ίσως το βασικότερο χαρακτηριστικό του ή και το ελάττωμά του: ήταν μοναδικός και συνεπώς αναλάμβανε υπερβάσεις που μόνο αυτός μπορούσε να ολοκληρώσει ή να προσαρμόσει στις παραμέτρους της πραγματικότητας, όπως αυτή διαμορφωνόταν από τις αενάως εξελισσόμενες συνθήκες της ζωής. Ταυτόχρονα όμως, μέσα από τη δική του καταλυτική παρουσία στην ελληνική πολιτική για σχεδόν τρεις δεκαετίες, διαμόρφωσε εν τέλει το πλαίσιο μέσα στο οποίο η Ελλάδα απέκτησε τη σημερινή της υπόσταση: αυτή μίας ολοκληρωμένης εδαφικά χώρας, με ικανές ενδογενείς δυνάμεις για να της εξασφαλίζουν στο βάθος του χρόνου την πρόδοδό της σε συνθήκες ασφάλειας και ευημερίας, αναπόσπαστα ενταγμένης στο ευρωπαϊκό δημοκρατικό πλαίσιο ως αδιαπραγμάτευτο κερταμένο. Για να το πετύχει, χρειάστηκε να τοποθετηθεί, όποτε αυτό ήταν απαραίτητο, απέναντι σε κοινωνικές αντιλήψεις που όλοι μας γνωρίζουμε και από τις οποίες αρκετοί από εμάς, κατά περιόδους μάλιστα οι περισσότεροι, εμφορούμαστε.

Τα ιστορικά γεγονότα της Επανάστασης του Θερίσου του 1905 είναι γνωστά, θα αναφερθώ σε αυτά συνοπτικά, επιχειρώντας κυρίως να εντοπίσω μέσα από αυτά τις απαιτήσεις που προσωπικά με απασχολούν ευρύτερα. Τι ρόλο παίζουν στη ζωή μας οι μεγάλες απώλειες και πώς αυτές μας διαμορφώνουν; Πώς προχωράμε από το ένα στάδιο της πορείας μας στο επόμενο; Πώς μας επηρεάζουν στο μέλλον οι σταθμοί της ζωής μας που προηγήθηκαν; Συνεπώς, ποιος ήταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος όταν το 1905 μαζί με τον Κωνσταντίνο Φούμπ και τον Κωνσταντίνο Μάνο κήρυξαν την Επανάσταση; Ποια ήταν η επίδραση του Θερίσου στην προσωπικότητα και τη συνολική μετέπειτα πορεία του; Με ποιον τρόπο

Λιθογραφία της εποχής με τη λαϊκή αποτύπωση του αιτήματος της επανάστασης του Θερίσου για ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

επιδρούσε στις αποφάσεις του τις επόμενες δεκαετίες ο κορυφαίος εκείνος σταθμός της ζωής του;

Για εμένα προσωπικά ο Ελευθέριος Βενιζέλος είναι ο βασικότερος ήρωας των ωριμών σε σχέση με την ηλικία μου χρόνων, δηλαδή αυτών των σπουδών μου αλλά και των αμέσως επόμενων: αυτών της δικηγορίας και της αυτοδιοίκησης μέσα στις συνθήκες εκείνες που στην ευρωπαϊκή ιστορία θα αναφέρονται ως Ελληνική Κρίση. Αυτήν την οποία βιώσαμε όλοι μας, αποτελώντας για τον καθένα από εμάς μια καθημερινή πορεία με αμέτρητες προσωπικές και συλλογικές αποφάσεις σε όλες τις πτυχές της ζωής, με συγκρούσεις, λάθη αλλά και προοπτική. Είναι μία περίοδος κατά την οποία η εμβέλεια και η σημασία του έργου του Ελευθερίου Βενιζέλου και η προσωπική του πορεία αναδείχθηκαν ως εξαιρετικά επίκαιρες και ως πηγή άντλησης παραδειγμάτων τόσο σε προσωπικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Το ιστορικό πλαίσιο, το διακύβευμα, τα αποτελέσματα

Η Επανάσταση του Θερίσου κηρύχθηκε στις 10 Μαρτίου 1905. Σε αυτήν συμμετείχαν ένοπλες ομάδες από όλη την Κρήτη υπό την ηγετική τριανδρία του κινήματος, Βενιζέλο, Φούμπ, Μάνο. Από τη βιβλιογραφία και εν τέλει την ίδια την ιστορία έχει αναγνωριστεί ως η κορυφαία εξέγερση της περιόδου της κρητικής αυτονομίας, ως ο καταλύτης των πολιτικών εξελίξεων τόσο στα εσωτερικά ζητήματα του νησιού όσο και στη διεθνή διπλωματική θεώρηση του Κρητικού ζητήματος. Συντέλεσε στην κατάλυση της απολυταρχίας του Πρίγκιπα Γεωργίου, στον εκδημοκρατισμό των τοπικών πολιτικών θεσμών, αναθεώρησε τη σχέση της Κρη-

Οι οπλαρχηγοί του Θερίσου σε ταχυδρομική κάρτα των αρχών του 20ού αιώνα, η οποία φέρει μεταγενέστερο επετειακό γραμματόσημο.

Οι γιοι του Βενιζέλου, Κυριάκος και Σοφοκλής, στο Θέρισο.

τικής Πολιτείας με το ελληνικό κράτος, έφερε εντέλει τον πρωταγωνιστή κρητικό λαό πιο κοντά στον στόχο της πολυπόθητης ένωσης.

Το Θέρισο, λοιπόν, το φυσικό αυτό οχυρό, σε μεγάλη μάλιστα εγγύτητα με τα Χανιά αλλά και τόπος ισχυρών οικογενειακών και προσωπικών δεσμών του Βενιζέλου υπήρξε το κέντρο διεκδίκησης των αιτημάτων για (α) ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, (β) κατάργηση του δεσποτικού καθεστώτος του Πρίγκιπα και εκδημοκρατισμό του τοπικού πολιτεύματος και (γ) βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών.

Η διεθνοποίηση του Κρητικού ζητήματος μέσα από τη φυσική εξέλιξη της επαναστατικής κινητοποίησης, η οποία πέρασε στο στάδιο των διπλωματικών διαπραγματεύσεων με τις Μεγάλες Δυνάμεις γύρω από τα παραπάνω ζητήματα, οδήγησε σταδιακά στον εκσυγχρονισμό των θεσμών και των πρακτικών στην Κρήτη και στην αποχώρηση εντέλει του Πρίγκιπα, τον Σεπτέμβριο του 1906. Το Θέρισο υπήρξε ο

καταλύτης των εξελίξεων που οδήγησαν στην ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, τόσο μέσα από τη δημιουργία των απαραίτητων συνθηκών που στον κατάλληλο ιστορικό χρόνο την κατέστησαν εφικτή, όσο και με την ανάδειξη του Ελευθερίου Βενιζέλου ως ενός πολιτικού με πανελλήνια και διεθνή εμβέλεια.

Τον Μάρτιο του 1905 ο Ελευθέριος Βενιζέλος ήταν 41 ετών και είχε ήδη διανύσει την πορεία αυτή της ζωής του που του επέτρεπε να πρωταγωνιστεί στις εξελίξεις αλλά και τον είχε εξοπλίσει με εφόδια μοναδικά. Είχε σταδιοδρομήσει επαγγελματικά και πολιτικά, ήταν αυτονόητος συνδιαμορφωτής των εξελίξεων στην Κρητική Πολιτεία, είχε βιώσει και ξεπεράσει, μέσα από την αφοσίωσή του στις συλλογικές υποθέσεις, την απώλεια το 1894 της πρώτης του γυναίκας και μητέρας των παιδιών του, της Μαρίας Κατελούζου. Η Επανάσταση του Ακρωτηρίου το 1897 τον είχε εξάλλου προβάλλει ως αυτό που πράγματι ήταν: ένας μοναδικά ικανός διπλωμάτης και πολιτικός με την αξεπέραστη δυνατότητα να αντιλαμβάνεται τις πραγματικές επικρατούσες συνθήκες και τον τρόπο που η ορθή διαχείρισή τους μπορεί να οδηγήσει στην ολοκλήρωση ευρύτερων μακροπρόθεσμων στόχων.

Ο Βενιζέλος αντιλαμβανόταν ότι προκειμένου να επιτευχθούν οι δύο βασικοί στόχοι, δηλαδή η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα και ο εκδημοκρατισμός του τοπικού πολιτεύματος, το αίτημα της ένωσης έπρεπε να μπει στην προμετωπίδα της Επανάστασης, προκειμένου να συσπειρώσει τους υποστηρικτές του. Ήξερε, όμως, ταυτόχρονα ότι η ένωση δεν ήταν δυνατή βραχυπρόθεσμα. Ο δεύτερος στόχος, αυτός του τερματισμού της αυθαιρεσίας του Πρίγκιπα, μετεξελίχθηκε στην ανομολόγητη προσπάθεια εκδίωξής του. Ο συγκερασμός των δύο αυτών σκοπών ήταν μία δύσκολη διπλωματική αποστολή, την οποία ο Βενιζέλος ολοκλήρωσε με μεγάλη επιδεξιότητα.

Το Θέρισο υπήρξε επίσης μία δοκιμασία για τις διοικητικές ικανότητες του Βενιζέλου, μιας και ήταν μακράν το δυσκολότερο

οργανωτικό εγχείρημα το οποίο είχε αναλάβει μέχρι τότε. Και η επιτυχία του δεν ήταν αυτονόητη, δεδομένης της ανομοιογένειας των ανθρώπων που βρίσκονταν κάτω υπό την ηγεσία του. Παρότι η ηγεσία της Επανάστασης ήταν η γνωστή τριανδρία, ο Βενιζέλος ήταν ο ιθύνων νους. Δικό του συνεπώς επίτευγμα ήταν η αποτελεσματική διαχείριση διαφόρων αποστολών και προτεραιοτήτων. Μεταξύ αυτών: να μείνει κοντά με τους υποστηρικτές του εγχειρήματος τόσο από την Ανατολική όσο και από τη Δυτική Κρήτη, να διαχειριστεί την προπαγάνδα του πολέμου, πράγμα το οποίο απαιτούσε στενή και συνεχή επικοινωνία με την ελληνική κυβέρνηση, επαφές με τους Προξένους των Μεγάλων Δυνάμεων και με μέλη της Κρητικής Βουλής, μερικά από τα οποία ήταν υποστηρικτές του αιτήματος για ένα λιγότερο αυταρχικό καθεστώς από τον Πρίγκιπα. Εξάλλου, έδειξε ιδιαίτερη φροντίδα στην προσπάθεια να κρατήσει κοντά τους μουσουλμάνους, ενώ επέμεινε στην επιβολή πειθαρχίας στους άνδρες του, ώστε να μην αποξενωθεί από τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Η διαχείριση παράλληλα και αποτελεσματικά όλων αυτών των σύνθετων και συχνά αλληλοσυγκρουόμενων προτεραιοτήτων και στόχων ήταν η απόδειξη στην πράξη ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος μπορούσε να αναλάβει στη συνέχεια εξίσου περίπλοκες αποστολές, αυτή τη φορά όμως σε άλλη κλίμακα και σε άλλο επίπεδο. Το Θέρισο ανέδειξε την ηγετική, πολιτική και διπλωματική ιδιοφυΐα του Βενιζέλου και ήταν ο σταθμός εκείνος στη ζωή του που κατέστησε στη συνέχεια την παρουσία του απαραίτητη στο εθνικό επίπεδο όπως και τελικά συνέβη από το 1910 και έπειτα.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος σήμερα

Ποιος είναι για εμάς ο Ελευθέριος Βενιζέλος σήμερα και ποια η σημασία της παρακαταθήκης του για την πορεία της Ελλάδας στο μέλλον; Εξαντλείται στις επετειακές εκδηλώσεις όπως η σημερινή; Στις πολύ σημαντικές ολοκληρωμένες προσπάθειες του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» για την ανάδειξη του έργου του; Στις ονοματοδοσίες δρόμων, πλατειών, λεωφόρων, του βασικού αεροδρομίου της χώρας;

Η επίδραση του Βενιζέλου είναι εξαιρετικά ζωντανή στο σύνολο των δεδομένων που ορίζουν τη σύγχρονη ευρωπαϊκή ταυτότητα της Ελλάδας: τον συναντάμε στην πορεία της χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, στο γεγονός ότι σήμερα ακόμα η Ελλάδα είναι στην ουσία η μόνη χώρα στην ευρύτερη νοτιοανατολική Μεσόγειο η οποία πορεύεται σε συνθήκες σταθερότητας και ασφάλειας, στα έργα υποδομής, στη δημοκρατική σταθερότητα η οποία χαρακτηρίζει τη χώρα μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο ενός οργανωμένου συστήματος κράτους δικαίου. Αλλά και σε πιο απλές προσωπικές ιστορίες που αφορούν εμάς τους ίδιους, τους φίλους μας και συγγενείς μας: στις εμπειρίες που αποκομίζουν οι Έλληνες μαθητές και φοιτητές που συμμετέχουν σε ευρωπαϊκά και εκπαιδευτικά προγράμματα ανταλλαγών, στο γεγονός ότι οι χιλιάδες νέοι πτυχιούχοι, που τα τελευταία χρόνια ζουν και προοδεύουν στα πολύ ανταγωνιστικά και δημιουργικά περιβάλλοντα των χω-

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος επαναστάτης στο Θέρισο.

Η Σπιναλόγκα, από τόπος απομόνωσης των κοινωνικά στιγματισμένων, αποτελεί σήμερα ένα από τα πλέον επισκέψιμα μνημεία της Κρήτης. Το έμπρακτο ενδιαφέρον του Βενιζέλου για τον τόπο και τους βασανισμένους κατοίκους του ήταν διαχρονικό.

ρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν ξεκινήσει το ταξίδι τους αυτό εφοδιασμένοι με την παιδεία την οποία έχουν λάβει στην Ελλάδα και διαθέτουν ένα διαβατήριο το οποίο τους επιτρέπει να εγκαθίστανται ως ισότιμοι πολίτες παντού στην Ε.Ε.

Τον συναντάμε στις περιοδικές εκθέσεις των μεγάλων πολιτιστικών φορέων της Αθήνας, όπως ενδεικτικά αυτές του 2017: της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στο Μουσείο Μπενάκη με θέμα την παρουσία της Στρατιάς της Ανατολής, του γαλλικού δηλαδή εκστρατευτικού σώματος στην Αθήνα το 1917, κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Στην έκθεση της Εθνικής Πνακοθήκης στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο με θέμα την Ομάδα Τέχνη που έχει ταυτιστεί με τη γέννηση του μοντερνισμού στη χώρα μας. Αλλά και εδώ στην Κρήτη, στα Χανιά, στην έκθεση με τις πρωτότυπες αφίσες του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού για την προβολή της Ελλάδας στο εξωτερικό από το 1929 έως το 2009, που πραγματοποιήθηκε στο καινούργιο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων στη Χαλέπα, πολύ κοντά στην Οικία-Μουσείο Ελευθερίου Βενιζέλου και τις εγκαταστάσεις του Ιδρύματος (Μέγαρο Μητροπολίτης Ειρηνάιος Γαλανάκης) - και οι τρεις αυτοί σημαντικοί χώροι-μουσεία των Χανίων είναι έργα ΕΣΠΑ. Και τα τρία αυτά σημαντικά πολιτιστικά γεγονότα έχουν στο επίκεντρό τους τον Βενιζέλο, τόσο ως πρόσωπο και ιστορική παρουσία, όσο και μέσα από μερικές από τις σημαντικές πτυχές του έργου του: τη συμμετοχή της Ελλάδας στο πλευρό της Entente στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, την υποστήριξη των δημιουργικών καινοτόμων ρευμάτων στη σύγχρονη τέχνη και τη δημιουργία του οργανισμού προβολής της Ελλάδας στο εξωτερικό.

GRÈCE

Η πρώτη αφίσα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ), ο οποίος ιδρύθηκε το 1929 από τον Ελευθέριο Βενιζέλο: ο Παρθενώνας μέσα από τον φακό της διάσημης φωτογράφου της εποχής Nelly's (Ελλη Σερραϊδάρη).

Θα κλείσω χρησιμοποιώντας το παράδειγμα από τη συνολική και πλήρη βιογραφία «Ελευθέριος Βενιζέλος, ο Άνθρωπος, ο Ηγέτης» του Γενικού Διευθυντή του Ιδρύματος Νικόλαου Παπαδάκη, η οποία εκδόθηκε το 2017 από το Ίδρυμα και τον ιστορικό εκδοτικό οίκο της Εστίας και γνώρισε εξαιρετικά μεγάλη απήχηση. Είμαστε στο 1936, ο Βενιζέλος έχει πεθάνει: «Η απάντηση ήρθε από τους κατοίκους του "καταραμένου νησιού", της Σπιναλόγκας. Δεν μπορούσαν να λησμονήσουν τον ευεργέτη τους [τον Ελευθέριο Βενιζέλο], που ποτέ δεν είχε πάψει να ενδιαφέρεται για την τύχη τους. Τα τελευταία χρόνια είχε φροντίσει για τη λει-

του γία σχολείου και βιβλιοθήκης, καθώς και κινηματογραφικής μηχανής προβολής, ενώ πλήρωνε από το προσωπικό του ταμείο τον δάσκαλο του νησιού. Στα σαράντα του οργανώσαν στο νησί ένα συγκινητικό και απείρητο μνημόσυνο. "Ήταν η πρώτη φορά που μπόρεσαν να κάμουν κάτι ικανό να εντυπωσιάσει τους υγιείς της περιφέρειας, που τους νόμιζαν άχρηστα αντικείμενα της κοινωνίας που άξιζαν μόνο να πεταχτούν πάνω στη Σπιναλόγκα", γράφει ο Επαμεινώνδας Ρεμουντάκης, ένας από τους λίγους μορφωμένους ασθενοείς που είχε αγωνιστεί με πάθος για την καλύτερευση της ζωής των χανσενικών. Η ομιλία του για τον Βενιζέλο τούς συγκίνησε όλους και, όπως γράφει ο ίδιος, "όλα αυτά μαζί άλλαξαν επαναστατικά τη γεμάτη μαρασμό ζωή των αρρώστων"».

Μέσα από την ιστορία της Σπιναλόγκας διαγράφεται και η παράλληλη πορεία της Ελλάδας από τότε μέχρι σήμερα. Η Σπιναλόγκα, λοιπόν, από τόπος απομόνωσης των κοινωνικά στιγματισμένων αποτελεί σήμερα ένα από τα πλέον επισκέψιμα μνημεία της Κρήτης, προωθείται η εγγραφή της στα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς με επίκεντρο την μάχη που έδωσε ο άνθρωπος στον τόπο αυτό του μαρτυρίου με τα όρια της ύπαρξής του. Ταυτόχρονα, με την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει το πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσεται η Ελλάδα, είναι εφικτή η περαιτέρω ανάδειξη του μνημείου, κεντρικό σημείο της οποίας είναι και η διάσωση και επανάχρηση των μεσοπολεμικών κτισμάτων του μοντέρνου κινήματος στη Σπιναλόγκα, τα οποία είχαν έρθει ως αποτέλεσμα της ολοκληρωμένης πολιτικής του Βενιζέλου για την υγεία, αλλά και του προσωπικού ενδιαφέροντος του ίδιου για τον συγκεκριμένο τόπο και τους ανθρώπους του.

Συνεπώς, η παρουσία του Ελευθερίου Βενιζέλου είναι διαρκής και καθημερινή, ορατή σε όλα τα επίπεδα. Η Επανάσταση του Θερίσου του 1905 αποτέλεσε εφαλτήριο για την παρουσία του στο εθνικό επίπεδο και από εκεί στην παγκόσμια διπλωματική σκηνή. Ο Βενιζέλος καθόρισε την πορεία της Ελλάδας, διαμόρφωσε το πλαίσιο εντός του οποίου η χώρα εξελίχθηκε και προόδευσε. Χρησιμοποίησε τόλμη και ρεαλισμό, συγκρούστηκε με τις αντιλήψεις που δεν θα είχαν επιτρέψει την ολοκλήρωση του εγχειρήματος το οποίο ανέλαβε. Το Θέρισο τον ολοκλήρωσε ως επαναστάτη, πολιτικό και διπλωμάτη, οι διαμορφωμένες αυτές πλέον αρετές τον ακολούθησαν μέχρι το τέλος. Ανέλαβε τα βάρη που του αναλογούσαν, η Κρήτη ενώθηκε με την Ελλάδα, το νησί μας και η χώρα μας ακολούθησαν τη διαδρομή που όλοι γνωρίζουμε. Θα του είμαστε πάντα ευγνώμονες, τόσο για τα μεγάλα που κατάφερε όσο και για το προσωπικό παράδειγμα που έδωσε σε όλους μας.

***Ο Δημήτρης Μιχελογιάννης είναι δικηγόρος, πρ. αντιπεριφερειάρχης Ανάπτυξης Κρήτης**

Ομιλία στην εκδήλωση για την Επανάσταση του Θερίσου στις 3 Μαρτίου 2018, που συνδιοργανώθηκε από το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», την Περιφερειακή Ενότητα Χανίων και τον Δήμο Χανίων.

Η Επανάσταση του 1905 μέσα από εικόνες της εποχής

ΧΑΡΑ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ*

Το 1898 η Κρήτη απελευθερώθηκε από τους Τούρκους και οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν να παραχωρήσουν αυτονομία στο νησί, το οποίο τελούσε υπό την προστασία τους και υπό την κυριαρχία του σουλτάνου. Η αυτονομία αφορούσε μόνο την άσκηση της εσωτερικής πολιτικής και όχι τη λήψη αποφάσεων για εξωτερικές υποθέσεις.

Le canot du « Bugeaud » conduisant le prince au quai de l'arsenal à la Sude.

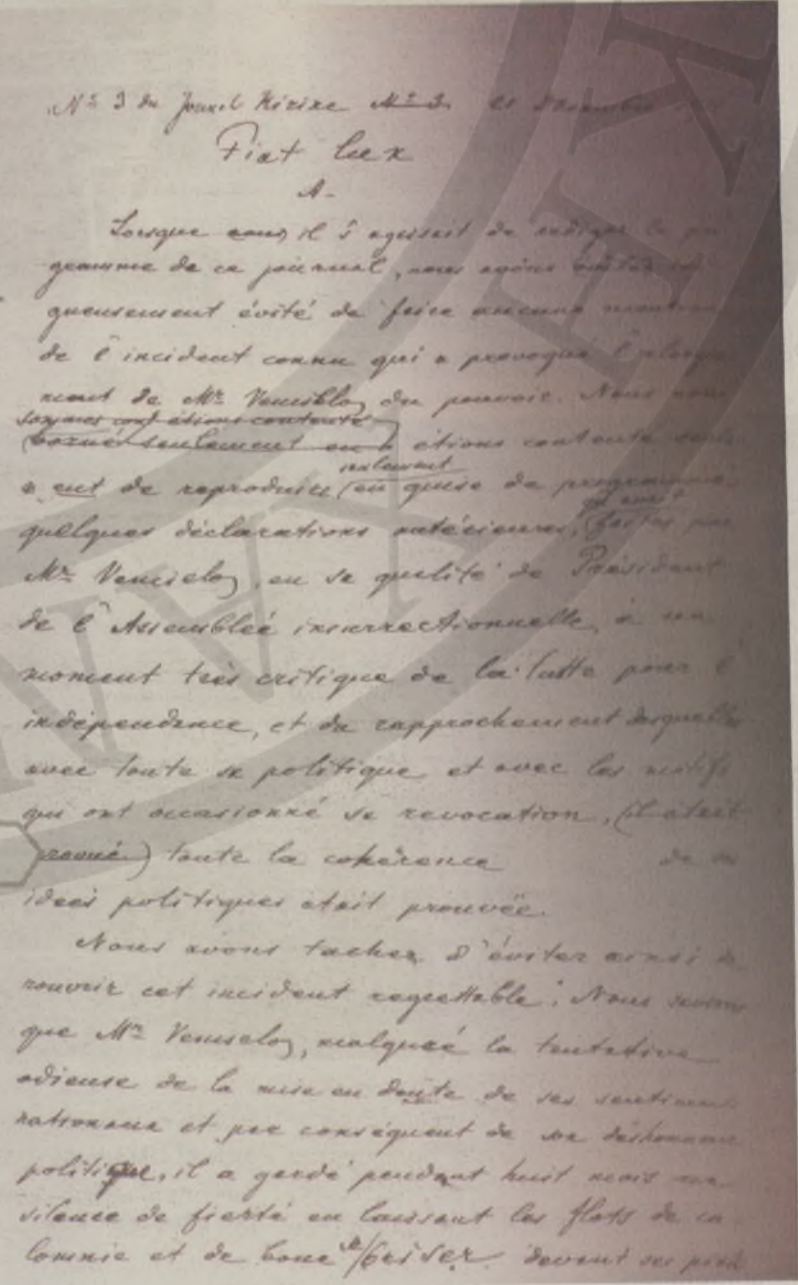
Στις 9 Δεκεμβρίου 1898 οι ναύαρχοι των Μεγάλων Δυνάμεων και ο κρητικός λαός υποδέχθηκαν στη Σούδα τον ύπατο Αρμοστή Κρήτης, Πρίγκιπα Γεώργιο.

Ετσι ξεκινάει η περίοδος της Κρητικής Πολιτείας. Υπατος αρμοστής ορίστηκε ο πρίγκιπας Γεώργιος (δευτερότοκος γιος του βασιλιά της Ελλάδας Γεωργίου Α'), ο οποίος έγινε δεκτός με μεγάλο ενθουσιασμό κατά την άφιξή του στο λιμάνι της Σούδας τον Δεκέμβριο του 1898. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε μέλος της επιτροπής κατάρτισης του πρώτου Συντάγματος της Κρητικής Πολιτείας και το 1899 στην κυβέρνηση του πρίγκιπα ορίστηκε σύμβουλος (υπουργός) Δικαι-

οσύνης.

Αρχικά οι σχέσεις των δύο ανδρών ήταν καλές και η συνεργασία τους ομαλή. Σύντομα όμως ήρθαν σε σύγκρουση λόγω της διαφωνίας τους σχετικά με τον χειρισμό του Κρητικού ζητήματος, αλλά και εξαιτίας του απολυταρχικού τρόπου διακυβέρνησης του πρίγκιπα, που ερχόταν σε αντίθεση με

τις φιλελεύθερες αρχές του Βενιζέλου. Γι' αυτό τον λόγο μάλιστα ο Βενιζέλος είχε υποβάλει δύο φορές την παραίτησή του, η οποία όμως δεν έγινε δεκτή. Το 1901 ο πρίγκιπας προχώρησε στην αποπομπή του Βενιζέλου από την κυβέρνηση και οι υποστηρικτές του Γεωργίου σε συκοφαντικά δημοσιεύματα εναντίον του.

Το διάταγμα με το οποίο ο πρίγκιπας Γεώργιος απέλυσε τον Βενιζέλο από σύμβουλο (υπουργό) του επί της Δικαιοσύνης.

Το περιβάλλον του πρίγκιπα εξαπέλυσε συκοφαντική εκστρατεία εναντίον του Βενιζέλου. Ο ίδιος, για να υπερασπιστεί τις θέσεις του, δημοσίευσε στην εφημερίδα «Κήρυξ» σειρά άρθρων υπό τον τίτλο «Fiat Lux» (Γεννηθήτω Φως).

Έτος Β'. Έν Χαλκίδας τῆ 19 Μαρτίου 1901 Ἀριθ. 17

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἐπί ἀπολύσεως τοῦ ἐπί τῆς Δικαιοσύνης Συμβούλου Ἐλευθερίου Βενιζέλου

ἩΜΕΙΣ ΠΡΙΓΚΨ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΑΤΟΣ ΑΡΜΟΣΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ.

ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὸ ἄρθρον 63 τοῦ Συντάγματος

Ἐπειδὴ ὁ ἐπί τῆς Δικαιοσύνης Σύμβουλος Κλεμῆσιμος Βενιζέλος ὡς ἀνεπιθύμητος ἀποστῆναι καὶ δημοσίᾳ ἐξέθηκε γνώμη ἐπὶ σπουδαιότητος ζητήματος τοῦ τύπου ἀντιθέτου πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔθνος καὶ τὴν Ἐνωτικὴν Ἡμῶν

Ἀπολύομεν οὖν τὸν ἀξιωματικὸν τοῦ Συμβούλου ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης.

Ἐν Χαλκίδας τῆ 18 Μαρτίου 1901

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Τό ιστορικό χωριό Θέρισσον
Le village historique Therisso

Η τριανδρία του Θέρισσου: από αριστερά, Κωνσταντίνος Φούμης, Ελευθέριος Βενιζέλος και Κωνσταντίνος Μάνος.

Το Θέρισσο σε ταχυδρομική κάρτα των αρχών του 20ού αιώνα.

Στις 10 Μαρτίου 1905 ο πρίγκιπας και οι Μεγάλες Δυνάμεις θα πληροφορηθούν ότι ο Βενιζέλος ήταν και πάλι ηγέτης μίας ένοπλης επανάστασης. Αυτή τη φορά κέντρο της επανάστασης είναι το Θέρισσο, στους πρόποδες των Λευκών Ορέων, και στενοί συνεργάτες του, μέλη της επαναστατικής τριανδρίας, ο Κωνσταντίνος Μάνος και ο Κωνσταντίνος Φούμης.

Το Στρατηγείο της Επανάστασης ήταν τότε ένα μονώροφο, μικρό, αγροτικό κτίσμα, το οποίο είχε προσφερθεί στους επαναστάτες από την οικογένεια Μπούλακα.

Στο πέρασμα του χρόνου υψώθηκε άλλος ένας όροφος και το Στρατηγείο άλλαξε ιδιοκτήτες με τελευταία μέχρι το 1985 την Αικατερίνη Στρογγυλάκη, ενώ το 1986 εγκαινιάστηκε και λειτούργησε ως Ιστορικό και Εθνολογικό Μουσείο Θέρισσου.

Το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» ανέλαβε το 2000 τη φροντίδα του μουσείου. Από τον Ιούλιο του 2019, ανακαινισμένο και αποκατεστημένο από το Ίδρυμα, λειτουργεί ως μουσειακός χώρος υπό τη διαχείριση του.

Οι επαναστάτες κήρυξαν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα και αγνόησαν το απειλητικό τηλεσίγραφο του πρίγκιπα να διαλυθούν. Οι συλλήψεις, η απαγόρευση των συγκεντρώσεων και η τρομοκρατία που εξαπέλυσε το πριγκιπικό καθεστώς δεν στάθηκαν ικανά να κάμψουν τη θέληση της επαναστατημένης Κρήτης. Αντίθετα, οι τάξεις των επαναστατών πύκνωναν συνεχώς και συγκεντρώσεις συμπάραστασης πραγματοποιούνταν σε ολόκληρο το νησί.

Η Επαναστατική Συνέλευση του Θερίσου κηρύσσει την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου και υψώνει την ελληνική σημαία.

Ο πρόεδρος της Επαναστατικής Συνέλευσης, ο 85χρονος Ιωάννης Παπαγιαννάκης (στο μέσο) περιβάλλεται από αγωνιστές μεταξύ των οποίων ο Ερμανουήλ Παπαδερός και ο Ιωάννης Μακράκης.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΑΙ ΕΝ ΝΕΑΠΟΛΕΙ 1905

№ 187/26

ΑΦΙΘ. 187. ΕΚΔ. Ν. ΑΛΙΝΙΩΤΗΣ-ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ.

Ψηφίσματα υπέρ της ένωσης υπογράφονται σε ολόκληρη την Κρήτη. Τα πρώτα φτάνουν από το Ηράκλειο, την Ιεράπετρα και τον Άγιο Νικόλαο.

ΑΡΧΗΓΟΙ ΜΕΣΣΑΡΑΣ ΕΝ ΘΕΡΙΣΣΩ 1905.

№. 155. Editeur Nicolas Alkiviadis-Candia.

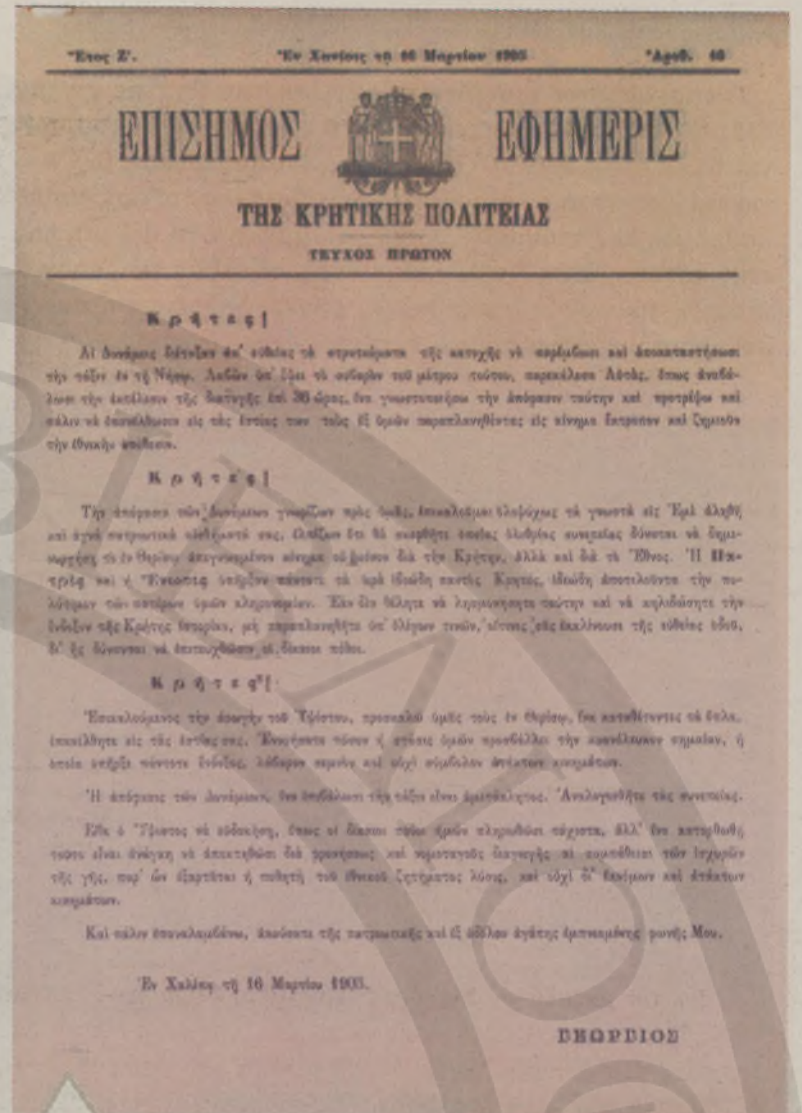
Η σημαία-λάβαρα της Επανάστασης εκτίθεται στο Μουσείο-Στρατηγείο στο Θέρισο.

Άποψη του ισόγειου του Μουσείου - Στρατηγείου σήμερα.

Οι νίκες των επαναστατών στην ύπαιθρο είχαν φέρει τον πρίγκιπα σε απελπιστική κατάσταση. Η απολυταρχική διακυβέρνησή του δοκιμαζόταν σκληρά και το διεθνές του κύρος είχε τρωθεί σοβαρά. Όσον αφορά το εξωτερικό πεδίο, ο Βενιζέλος είχε καταφέρει να αναγνωριστεί ως ισότιμος συνομιλητής των εκπροσώπων των Δυνάμεων και προς το παρόν τουλάχιστον να αποτρέψει την ανοικτή επέμβαση του ευρωπαϊκού στρατού, που ήταν το μοναδικό στήριγμα για να κρατηθεί στην εξουσία ο αρμοστής. Απέναντι στις Δυνάμεις ο Κρητικός ηγέτης εμφάνιζε δύο πρόσωπα. Άλλοτε νομιμόφρων, διαβεβαίωνε ότι δεν θα στρέψει τα όπλα κατά των ξένων και άλλοτε επαναστάτης, διεκδικούσε ανυποχώρητα λύσεις που οδηγούσαν σε δυναμική αναμέτρηση.

Ο Τόπος της εποχής, κρητικός, αθηναϊκός και διεθνής, καλύπτει την επανάσταση. Στη φωτογραφία Αγγλίδα δημοσιογράφος με τον Βενιζέλο, τον Μάνο και άλλους αγωνιστές στο Θέρισσο.

Ο Υπάτος Αρμοστής, Πρίγκιπας Γεώργιος, καλεί τους επαναστάτες να πάψουν τον αγώνα επικαλούμενος και την αρωγή των Μεγάλων Δυνάμεων.

ΘΕΡΙΣΟ Πέμπτη 29 Σεπτεμβρίου 1905 ΑΡΙΘΜ. 9

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΤΣΕΩΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ανδρείσεως της Έπικρατος, των Κρητών Συνελεύσεως περί εκδόσεως δευτέρας σειράς γρμμκτοσίμων.

ΕΚΤΑΚΤΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΡΙΘ. 12

ΘΕΡΙΣΟ, Παρασκευή 19 Απριλίου 1906 ΑΡΙΘ. 12

ΤΟ ΘΕΡΙΣΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΔΙΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Διοργανωτής και Συντάκτης: Γ. ΠΑΠΑΝΩΝ. ΠΥ. Τμήτ. έκδοσης: Φίλων Λαδάς Β.

Σημεία των καιρών

ΠΑΠΑΝΩΝ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΟΝ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ

ΤΟ ΧΕΙΡΟΚΙΝΗΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΙΕΣΤΗΡΙΟΝ (ΠΡΕΣΑ) ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΕΚΤΙΘΕΤΑΙ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ-ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟ ΘΕΡΙΣΣΟ.

Γραμματόσημα της "Προσωρινής Κυβερνήσεως" του Θερισίου, δείγμα κρατικής οντότητας της επαναστατικής αρχής.

Γραμματόσημα της "Προσωρινής Κυβερνήσεως" του Θερισίου, δείγμα κρατικής οντότητας της επαναστατικής αρχής.

Το χειροκίνητο επίπεδο πιεστήριο (πρέσα) που χρησιμοποιήθηκε στην Επανάσταση εκτίθεται στο Μουσείο-Στρατηγείο της Επανάστασης στο Θέρισσο.

Γραμματόσημα της "Προσωρινής Κυβερνήσεως" του Θερισίου, δείγμα κρατικής οντότητας της επαναστατικής αρχής.

Επαναστάται Αποκορώνου εν Θερίσσω.
Revolutionnaires d' Apocoronas à Thérisso.

Επαναστάται Λάκκων εν Θερίσσω.
Revolutionnaires de Lakous à Thérisso.

Όχι Καζί!

Οι συγκρούσεις συνεχίζονται το καλοκαίρι στον Αποκόρωνα (Βάμος, Καλύβες, Καλάμι), στο Ρέθυμνο (Ρούστικα) και στην Κίσαμο (Καστέλλι).

Εν τω μεταξύ οι Μεγάλες Δυνάμεις διαφωνούσαν μεταξύ τους για την ένοπλη καταστολή ή όχι της επανάστασης, η οποία σταδιακά εξαπλώθηκε σε ολόκληρο το νησί. Σε όλο αυτό το διάστημα αψιμαχίες και αιματηρές συγκρούσεις έλαβαν χώρα σε διάφορες περιοχές της Κρήτης. Οι πιο πολύνεκρες από αυτές έγιναν μεταξύ Ρώσων και επαναστατών στο Ατσιπόπουλο Ρεθύμνου τον Αύγουστο και στη Γεωργιούπολη Χανίων τον Σεπτέμβριο.

Ο Γιάννης Καλογεράς, ο «φτερωτός καπετάνιος» του Θερίσσου και των άλλων μεγάλων κρητικών επαναστάσεων, από τους Κάμπους Κυδωνίας.

Το πιστόλι με το οποίο ο Βενιζέλος πολέμησε ως επαναστάτης στην Κρήτη. Σήμερα εκτίθεται στην Οικία-Μουσείο Ελευθερίου Βενιζέλου στη Χαλέπα (δωρεά οικογένειας καπετάν Γιάννη Καλογερά).

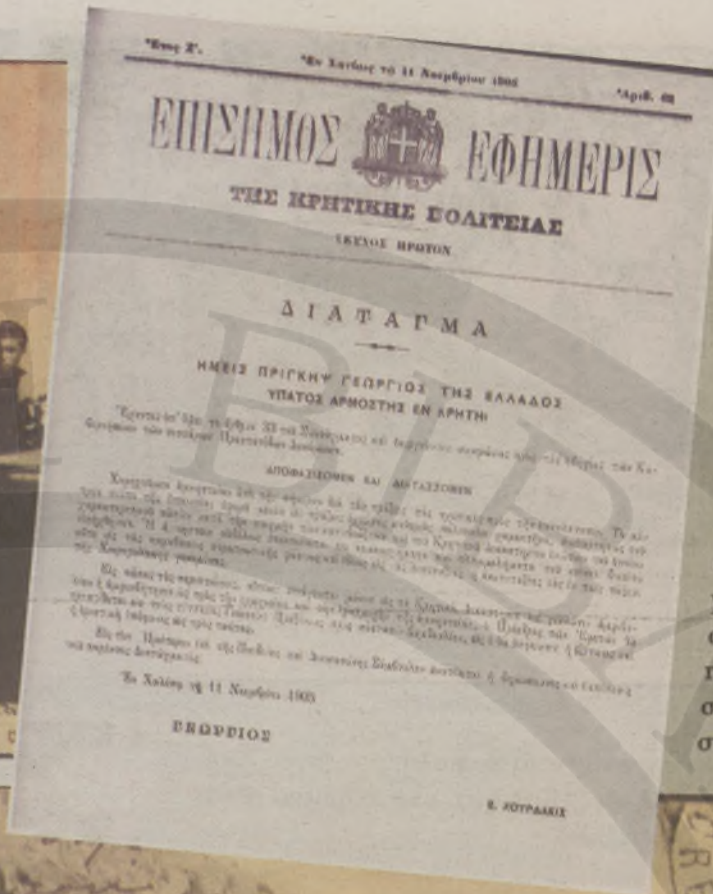

Στον όροφο του Μουσείου-Στρατηγείου παρουσιάζονται αναλυτικά τα γεγονότα της Επανάστασης. Μεταξύ άλλων, εκτίθενται δύο όπλα (τουφέκια) που χρησιμοποιήθηκαν κατά την επανάσταση (Peabody Martini και Gras της δεκαετίας του 1870).

Καθ' όλη τη διάρκεια της επανάστασης ο Βενιζέλος είχε αναπτύξει έντονη διπλωματική δράση και διεξήγαγε σκληρές διαπραγματεύσεις με τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων. Έπειτα από οκτώ μήνες, λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων για τη συντήρησή της και λόγω του κινδύνου να επέμβουν στρατιωτικά οι Μεγάλες Δυνάμεις, η επανάσταση έληξε με έναν έντιμο συμβιβασμό. Ο ίδιος ο Βενιζέλος στις Μουρνιές ανακοίνωσε τον τερματισμό της στους προξένους των τεσσάρων Δυνάμεων.

Remise des armes aux troupes Internationales par les insurgés de Therisso le 6 Novembre 1905 à Saint Paul du village Mourmies.

Τον Νοέμβριο στις Μουρνιές ο Βενιζέλος, ως εκπρόσωπος των επαναστατών, υπογράφει με τους αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων το πρωτόκολλο για τον τερματισμό της επανάστασης. Ο Πρίγκιπας κορνηγεί αρνηστιά στους επαναστάτες.

Η επανάσταση είχε θετικά αποτελέσματα, διότι αν και δεν επιτεύχθηκε η Ένωση, ο πρίγκιπας Γεώργιος αναγκάστηκε να υποβάλει την παραίτησή του και να εγκαταλείψει την Κρήτη. Στο εξής ο ύπατος αρμοστής θα διοριζόταν από τον βασιλιά της Ελλάδας με τη σύμφωνη γνώμη των Δυνάμεων, οι οποίες στο τέλος της επανάστασης διαπίστωσαν την αδυναμία τους να επιβάλουν την πολιτική τους. Στο πλαίσιο αυτό ο Έλληνας πρώην πρωθυπουργός Αλέξανδρος Ζαΐμης διορίστηκε αρμοστής και μία επιτροπή υπό την καθοδήγηση του Βενιζέλου κατάρτισε ένα νέο δημοκρατικό σύνταγμα. Με αυτό εδραιώθηκε ο κοινοβουλευτισμός στην Κρητική Πολιτεία. Η νέα διακυβέρνηση οργάνωσε την οικονομία, τη δημόσια διοίκηση και τη δικαιοσύνη, ενώ βελτίωσε τη δημόσια υγεία και την παιδεία. Επίσης ενισχύθηκαν οι δεσμοί του νησιού με το ελληνικό κράτος, ενώ συγκροτήθηκε η Κρητική Πολιτοφυλακή.

Transport des armes remis par les insurgés de Therisso.

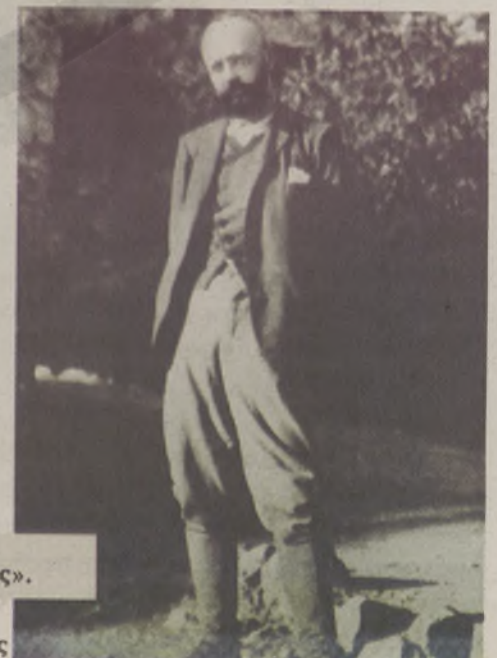

Arrivée de S. E. Zaïmi, Haut-Commissaire en Crète

Η άφιξη του νέου Υπατου Αρμοστή Κρήτης Αλέξανδρου Ζαΐμη στα Χανιά.

Έτσι, μετά την επανάσταση του Θερίσου, ξεκίνησε μια νέα φιλελεύθερη περίοδος για το νησί, που ουσιαστικά άνοιξε τον δρόμο για την ένωση με την Ελλάδα. Για τον Ελευθέριο Βενιζέλο αποτέλεσε τη δικαίωση των επιλογών του και τον ανέδειξε σε σημαντική πολιτική φυσιογνωμία με πανελλήνια και διεθνή αναγνώριση.

• Τα τεκμήρια προέρχονται από το αρχείο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος».

*Μουσειολόγος - Αρχειονόμος - Βιβλιοθηκονόμος, Υπεύθυνη Συλλογών του Ιδρύματος